

Я. Яковишина, М. Войтович, М. Мельничук

БАГАТОШАРОВА АРХЕОЛОГІЧНА ПАМ'ЯТКА ЛІСНА СЛОБІДКА XII НА ПРИКАРПАТТІ

У статті розглянуто та введено до наукового обігу матеріали з пам'ятки Лісна Слобідка XII, розташованої на Верхньому Пруті. Збірка містить дані про крем'яні знахідки неолітичного часу (культура лінійно-стрічкової кераміки), трипільські керамічні, крем'яні та кам'яні вироби, а також про кілька речей, які належать до культури шнурової кераміки доби бронзи. Подано контекст пам'ятки в регіоні у різний час її заселення.

Ключові слова: неоліт, Трипільля, культура шнурової кераміки, Прут, Дністер.

Пам'ятка розташована поблизу с. Лісна Слобідка Коломийського р-ну Івано-Франківської області, а саме на його південно-східних околицях (урочище Гряда) неподалік дороги на с. Казанів. Давні поселення займали пологий схил правого берега р. Добровідка, лівої притоки р. Прут (рис. 1)¹. Станом на зараз ця ділянка є приватною власністю і піддається оранці. Пункт відомий ще з 1942 р. Пізніше, в 1970-ті рр., його обстежили місцеві краєзнавці (Кочкін 2004, с. 599) і натеper він має статус пам'ятки археології місцевого значення № 656 (Шпилевський та ін. 2015, с. 135). У 1982 р. тут проводив розвідки Борис Василенко. З рукописних та машинописних матеріалів дослідника, які зберігаються у відділі археології Івано-Франківського краєзнавчого музею, відомо, що він зафіксував два ряди залишків глинобит-

них жител — десять в одному ряду і десять — в другому. Площу поселення дослідник окреслив як ділянку розміром 150 × 150 м (Вуянко 2025, с. 145). За Б. Василенком, окрім трипільських матеріалів, тут виявлено і знахідки культури лінійно-стрічкової кераміки, шнурової кераміки та Гава-Голігради (Шпилевський та ін. 2015, с. 135). Матеріали цих зборів зберігаються в Музеї археології Прикарпаття (факультет історії, політології і міжнародних відносин Карпатського національного університету імені Василя Стефаника) та у Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського. У 2008—2009 рр. Володимир Мазур, на той час науковий співробітник Львівської та Прикарпатської археологічних експедицій (керівник — д. і. н. Леонід Мацькевий), проводив поверхневі збори на поселенні (Мазур та ін. 2021, с. 17). Знахідки з цих досліджень зберігаються в археологічних фондах Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Матеріали розвідкових робіт на поселенні не увійшли до наукових звітів та не були опубліковані, проте збірка є інформативною, презентабельною і потребує введення в науковий обіг, що і визначило мету статті.

На жаль, сьогодні не всі матеріали можуть бути залучені до дослідження, оскільки поблизу Лісної Слобідки відомо більше десятка археологічних пам'яток різного часу і в деяких збірках артефакти з різних пунктів змішані. У роботу включено лише знахідки зі зборів 2008—2009 рр., які були здійснені саме в урочищі Гряда. Після ознайомлення з колекцією було вирішено провести додаткові розвідкові роботи на пам'ятці, перш за все для визначення її точної локалізації. У літературі відомо про 15 пам'яток

1. Підготовлено за грантової підтримки Національного фонду досліджень України в рамках проекту «Праісторична доба заходу України: культурно-історичні процеси» № 2025.07/0055.

© Я. ЯКОВИШИНА, М. ВОЙТОВИЧ, М. МЕЛЬНИЧУК,
2026

This is an Open Access article under the CC BY-NC-ND 4.0 license
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.uk>

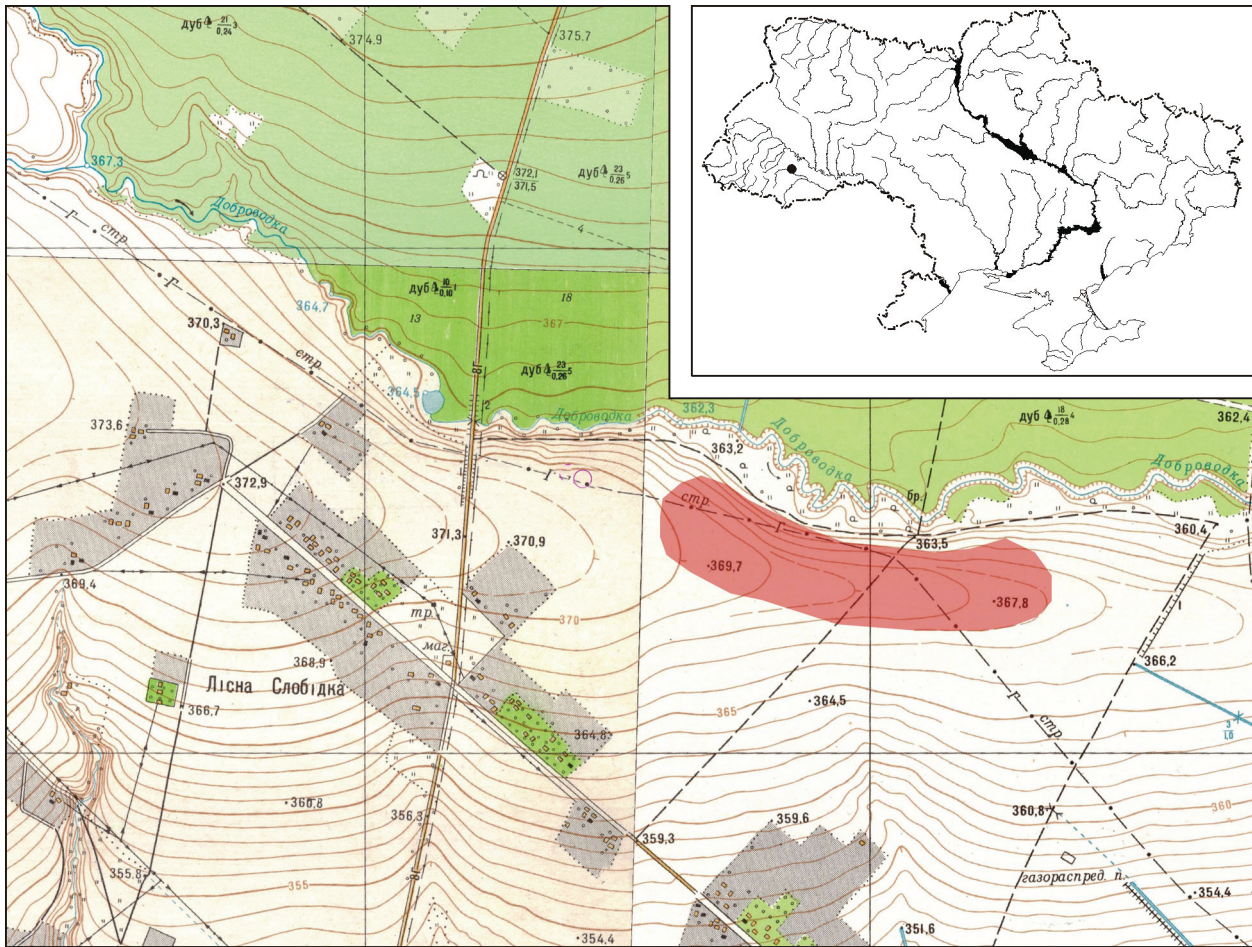

Рис. 1. Позначення пам'ятки Лісна Слобідка XII на топографічній карті

Fig. 1. Marking of the site Lisna Slobidka XII on a topographic map

різного часу навколо села, але точне їхнє розташування не зазначене, лише подано умовний опис, як-от: східна околиця села, південна околиця села тощо, при цьому східна околиця села має протяжність близько 8 км. Зібрані нами матеріали на пам'ятці долучені до наявної збірки і також розглянуті в цій роботі.

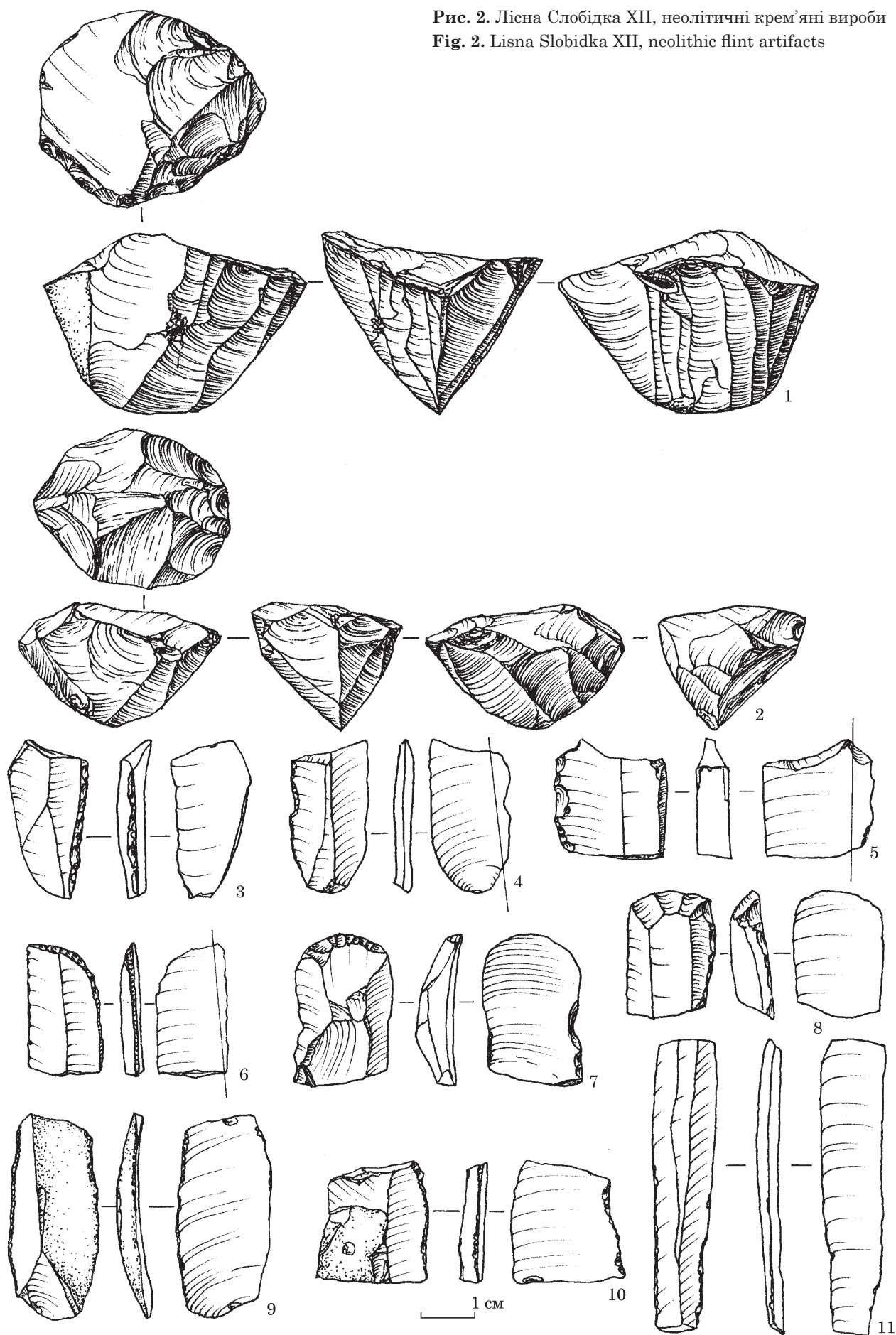
На основі доступних нам відомостей можна виокремити кілька історичних періодів заселення території урочища.

Найраніші знахідки пов'язані із добою неоліту. Це невелика колекція (24 од.) крем'яних виробів із тулонської сировини, проте наявні і кілька відщепів з місцевого крем'я гіршої якості. Про крем'янообробку на пам'ятці неолітичного часу можна скласти уявлення лише з уламків двох пірамідальних одноплощадкових нуклеусів для пластинчастих заготовок (рис. 2: 1, 2) та семи відщепів. Серед знарядь переважають вкладні серпів із залощенням при краю з дорсального і вентрального боків (рис. 2: 4—6). Одна з цих знахідок не має слідів залощення, помітно, що вона зазнала дії вогню, через що поверхня набула матовості та молочного кольору (рис. 2: 3). Наявні також два кінцеві скребки з дугастим робочим краєм (рис. 2: 7, 8), три пластини з ужитковою ретушшю та ще шість улам-

ків пластин (рис. 2: 9—11). У цілому, крем'яний інвентар має велику кількість аналогів у культурі лінійно-стрічкової кераміки (КЛСК) у Верхньому Придністер'ї, як-от Незвисько (Черныш 1962), Єзупіль (Ленартович 2010), Медина (Конопля 2010), Модричі (Telizhenko, Silaiev 2022) та ін. Імовірно, саме такою є культурна приналежність матеріалу з пункту, проте під час розвідкових робіт не було виявлено кераміки цієї культури. У регіоні поширені поселення середньої та пізньої фаз культури, хоча не можна виключати того, що відсутність ранньонеолітичних поселень є наслідком недостатньої вивченості територій (Telizhenko, Tkachuk, Yakovushyna 2024, p. 704). Як можна бачити із мапи ареалу КЛСК на заході України (рис. 3), найближчі до Лісної Слобідки XII пам'ятки тягнуться до р. Дністер, тому пункт відкриває перспективи для детальнішого визначення поширення культури у Попрутті.

Переважну більшість усіх знахідок з поселення датовано періодом енеоліту. Загалом на пам'ятці зібрано 259 фрагментів трипільського посуду, але орнамент на них не зберігся. Здебільшого це стінки посудин (201 од.), які мають невеликі розміри і не є інформативними для визначення детальнішої хронології. Весь керамічний

Рис. 2. Лісна Слобідка XII, неолітичні крем'яні вироби
Fig. 2. Lisna Slobidka XII, neolithic flint artifacts

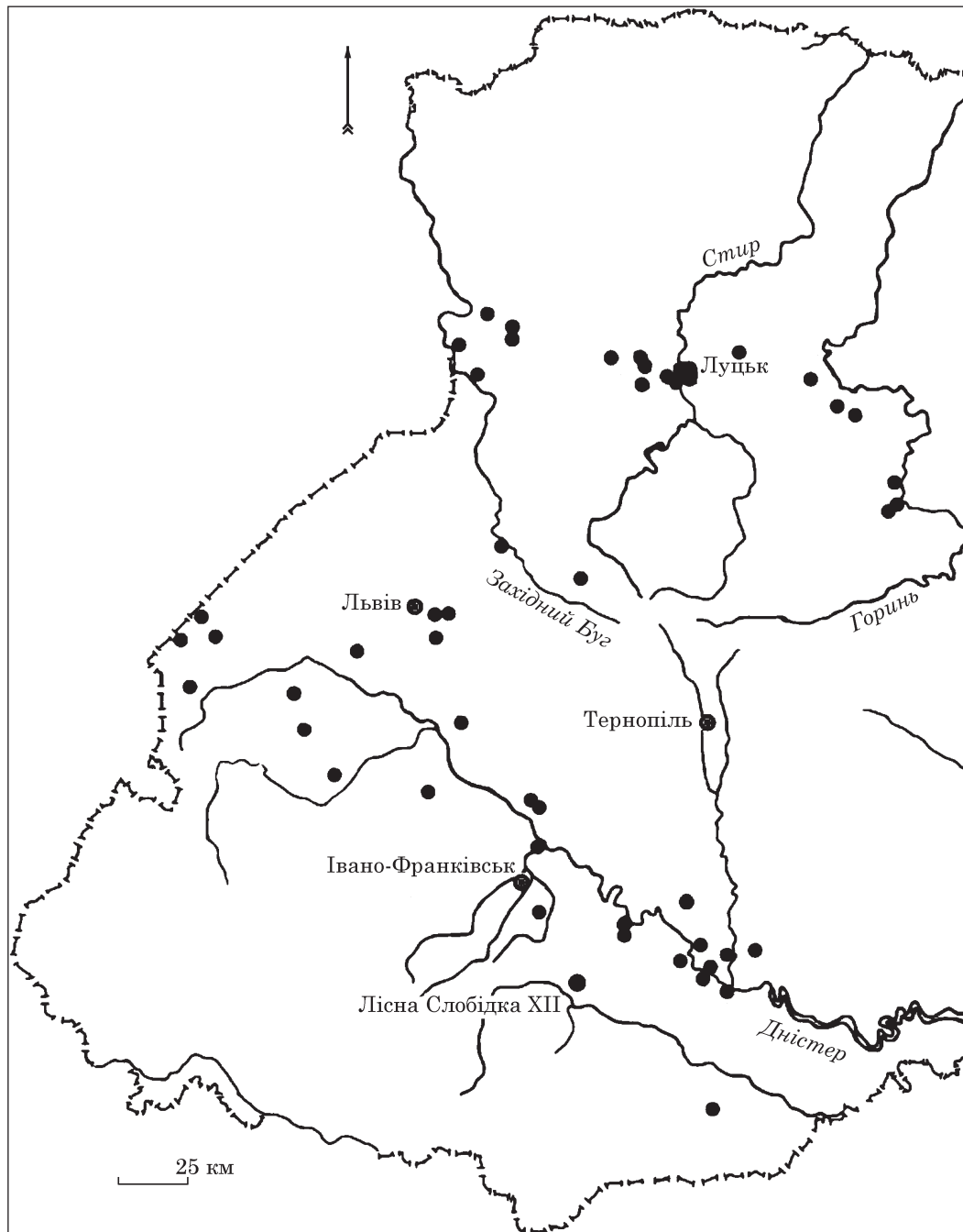

Рис. 3. Поширення пам'яток КЛСК на заході України (за: Чорнобривець 2025)

Fig. 3. The spread of sites of the LBK in western Ukraine (after Chornobryvets 2025)

матеріал репрезентує категорію столового посуду, виготовленого з відмуленої глини з домішкою дрібнозернистого піску, рідше — шамоту. Більша частина фрагментів має блідо-помаранчевий або палевий колір, рідше — світло-сірий, та марку поверхню. У збірці можна виокремити денця 33 різних посудин діаметром від 4 до 16 см. Специфічними є денця двох невеликих посудин, в одному випадку дно увігнуто досередини, а в другому — наявний невеликий піддон (рис. 4: 1, 4). У регіоні є аналогії посудинам на піддоні та з виділеними денцями серед пунктів етапу СІ. Такі випадки на пам'ятках шипинецької групи

Трипілья (Белелуя, Грушів, Пилипи) пояснюють консервацією архаїчних рис на периферії (Ткачук 2016, с. 51, рис. 19, 20).

Є незначна кількість дрібних фрагментів вінець посудин (10 од.), наліпів і петельчастих ручок (12 од.) Фрагмент однієї посудини має нетипову морфологію (рис. 4: 2) — можливо, це частина зооморфної посудини або саней? До зооморфних зображень зараховуємо ріг бовина, який кріпили до виробу в наліпний спосіб (рис. 4: 11). Біноклеподібні посудини представлені двома екземплярами, один з них зберігся у відносно непоганому стані (рис. 4: 3) і за

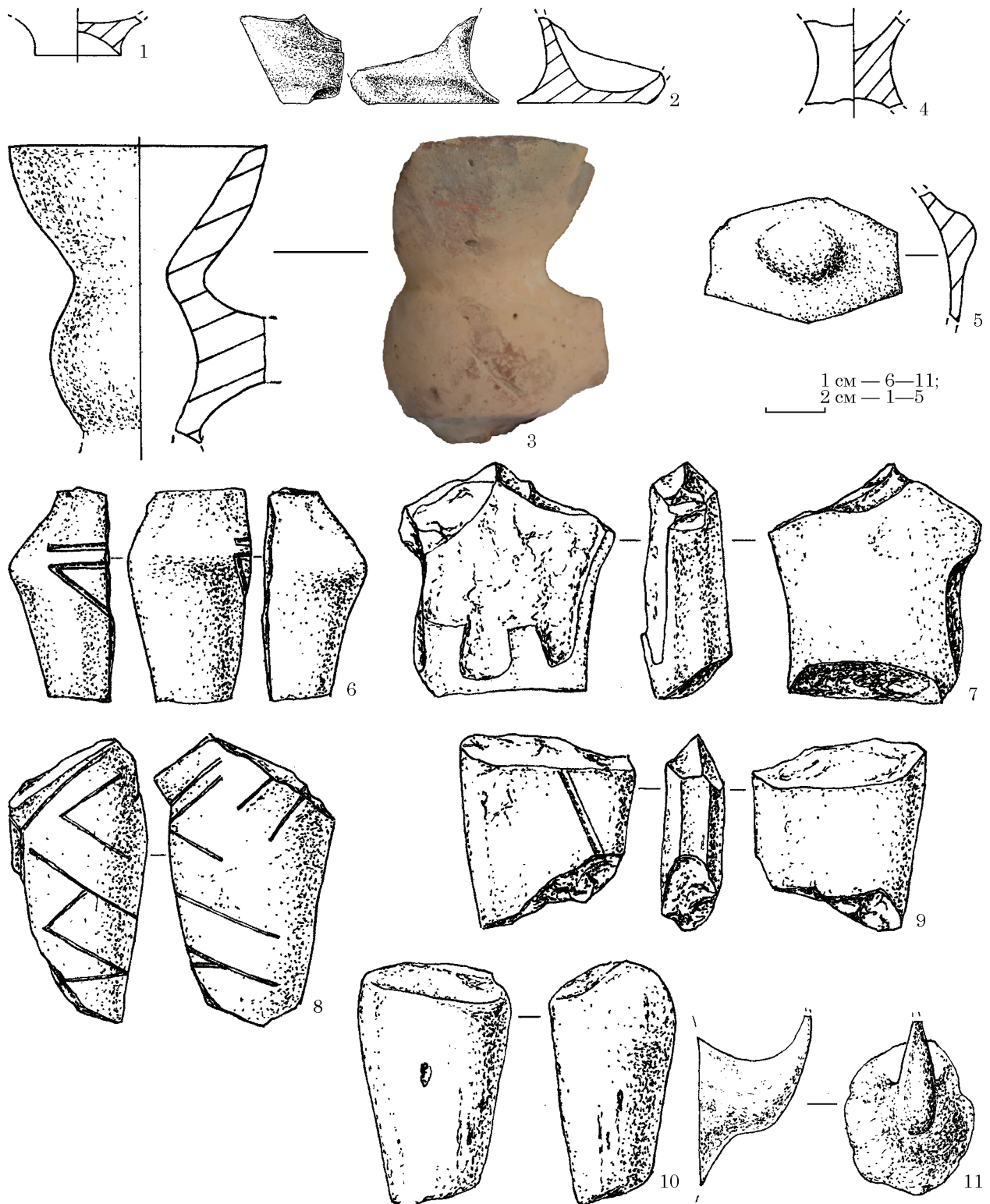

Рис. 4. Лісна Слобідка XII, трипільська кераміка

Fig. 4. Lisna Slobidka XII, trypillian ceramics

своєю формою аналогічний до біноклеподібних посудин з пам'яток шипинецької групи Трипілля етапу СІ. Найближчі аналоги у регіоні походять з пам'ятки Грушів (Конопля 2000, рис. 18). Для цього ж часу властиві і антропоморфні статуетки, знайдені у Лісній Слобідці. Найбільша колекція морфологічно подібних знахідок по-

ходить зі Шипинців (Погожева, 1983, рис. 19). Це два фрагменти тулубів статуеток (від шиї до талії) із пошкодженою поверхнею (рис. 4: 7, 9). Один з тулубів міг належати чоловічій фігурці, оскільки на ньому помітна навскісна перев'язь, передана заглибленою лінією спереду (рис. 4: 9). А перев'язь зазвичай наявна саме

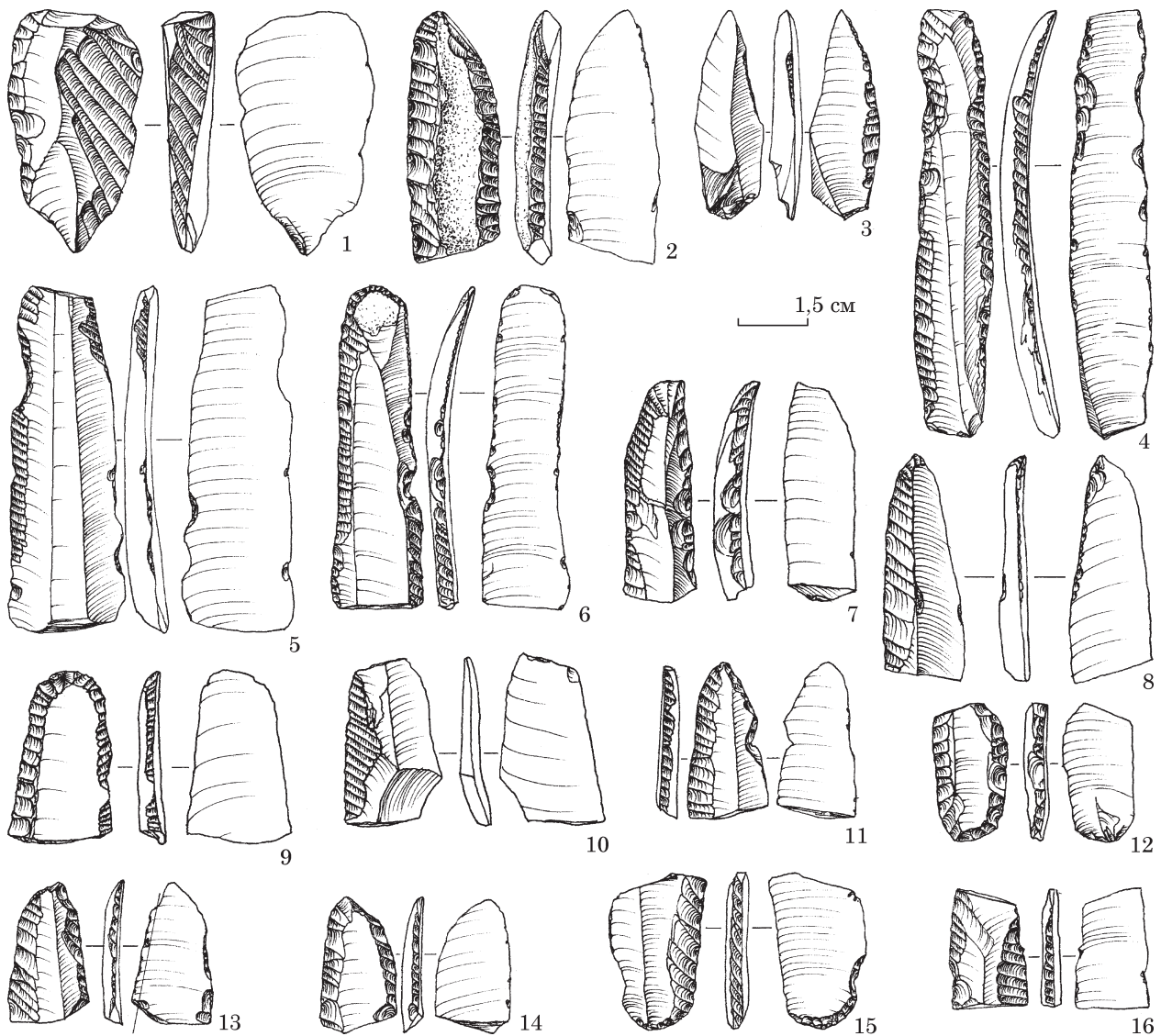

Рис. 5. Лісна Слобідка XII, трипільські крем'яні вироби

Fig. 5. Lisna Slobidka XII, trypillian flint artifacts

на чоловічих фігурках (Погожева 1983, с. 74). Ще три уламки — стегна статуеток. Слід відзначити, що дві з них зламані не лише поперек, по лінії талії і вище колін, але й розбиті повздовж. Збереглась права половина однієї і ліва — іншої. Ці фігурки — жіночі, статі окреслено заглибленими лініями (рис. 4: 6, 8). Третій уламок стегон відрізняється морфологічно, він без ознак статі, має суцільно сформовану ніжку (рис. 4: 10). Спереду є довгасте округле заглиблення, схоже на відбиток зернівки. Описані особливості останньої знахідки відповідають ранішим зразкам пластики і мають аналоги на пам'ятках Верхнього Придністер'я та Попруття етапу Трипілля VI—VII, наприклад, Спас (Яковина, Войтович, Мельничук 2025, рис. 15: 1, 3, 4) і Більшівці (Ткачук, Кочкін, Щодровський 2017, рис. 58: 2). Проте неможливо визначити напевно — чи це прояв збереженого архаїзму, чи на пам'ятці наявний і горизонт Трипілля VI—VII.

Більшість крем'яних виробів ми датуємо трипільським часом (220 од.). Їх виготовлено з високоякісної туронської сировини (211 од.), але наявні також кілька зразків із сеноманської (9 од.). Переважають відщепи (58 од.), пластини або фрагменти пластин без ретуші (44 од.) чи ретушовані (26 од.). Знайдено уламок, імовірно, призматичного нуклеуса із сеноманського кременю (див. далі: рис. 8: 1). У збірці присутні крем'яні відходи виробництва (15 од.).

Серед знарядь переважають кременеві ножі на пластинах (35 од.), помітно, що деякі з них були кутовими, інші, ймовірно, поздовжніми (фрагментарність матеріалу не дозволяє сказати напевно). В більшості випадків довжину пластин визначити неможливо через пошкодження, їхня ширина коливається від 1,5 до 2,6 см, вони здебільшого добре огранені та майже всі позбавлені жовнної кірки. Зазвичай це правильні пластинчасті сколи з трикутним або трапецієподібним перетином. Повздовжні краї

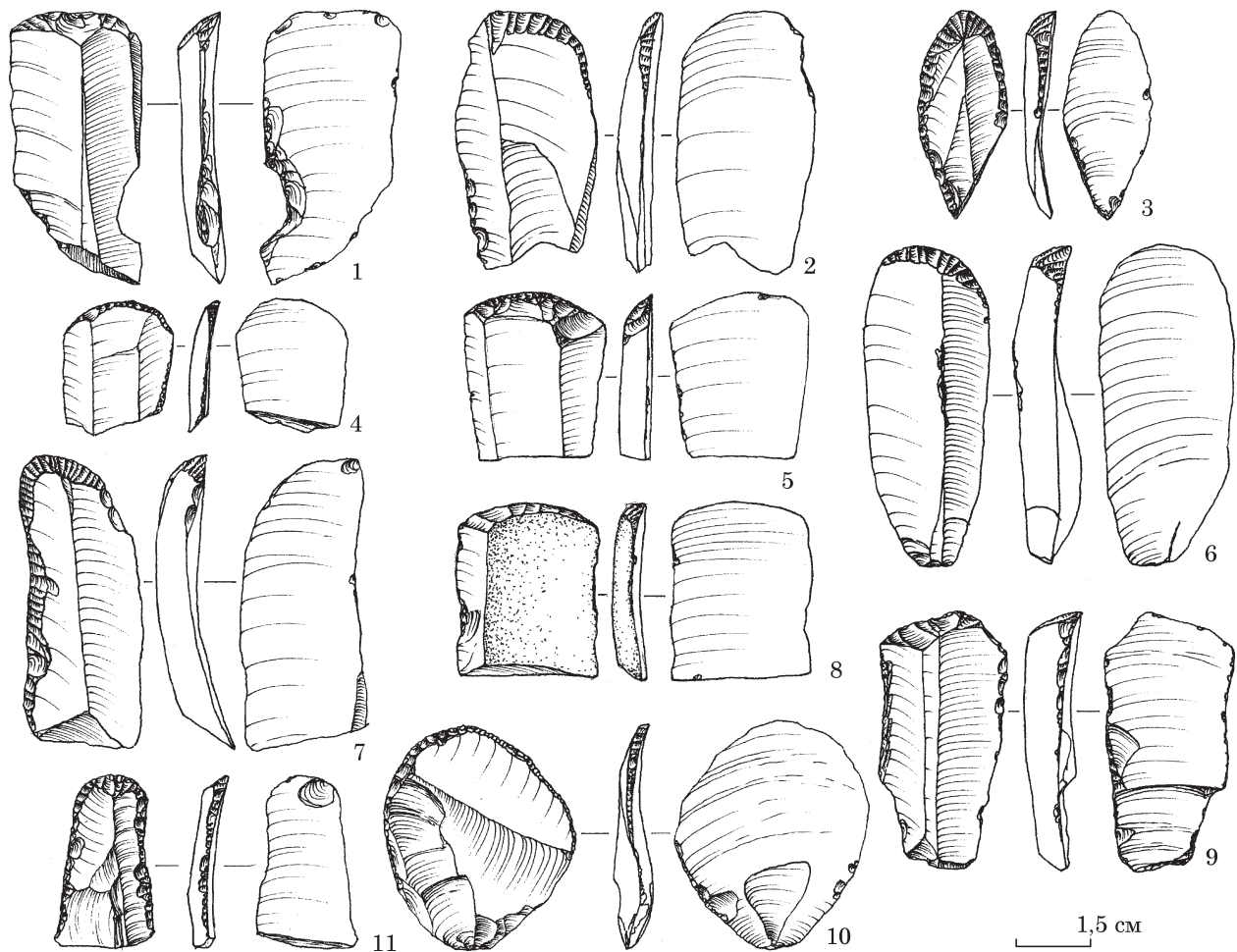

Рис. 6. Лісна Слобідка XII, трипільські крем'яні вироби

Fig. 6. Lisna Slobidka XII, trypillian flint artifacts

знарядь, які формують їхні леза, оброблені з дорсального боку дрібно- і середньофасетковою скісною струменистою ретушшю (рис. 5: 1, 2, 4—8; 10—16).

Поширеними є скребки з (23 од.), частина з них зі струменистою ретушшю (рис. 5: 9; 6; 7: 1—4). Сировина — туронський (22 од.) і сеноманський (1 од.) кремій. Серед скребків переважають кінцеві на широких пластинах. Робочий край дугастий, в кількох випадках — прямий. Довжина виробів — від 3,2 до 7,5 см, ширина — 2—4 см. Ретуш більшості — лускоподібна. Деякі зі скребків, імовірно, виготовлені на зламаних ножах зі струменистою ретушшю.

Різці з кременю (9 од.) — кутові та скісно-бічні на пластинах та відщепках (рис. 7: 5—7). Щодо різчиків, то, можливо, один з виробів належить саме до цього типу знарядь (рис. 5: 3).

Виймчасті кременеві знаряддя (скобелі) бічні (6 од.) на відщепках з виділеними ретушшю виймками (рис. 7: 8, 9).

Вістря з кременю (3 од.) має підтрикутну форму завширшки від 1,9 до 2,3 см та завдовжки від 3,2 до 3,7 см (рис. 7: 10—12). Краї виробів сформовані в одному випадку струменистою, а

в двох інших — лускоподібною ретушшю. Основа двох з них — злегка увігнута.

Одним екземпляром представлено прокрутку або свердло на широкий крем'яний пластині. Робочий край виробу хоч і зламаний, проте помітно, що він був сформований середньофасетковою лускоподібною ретушшю (рис. 8: 5).

Розтирачі / відбійники вироблені переважно з кременю (15 од.), часто вони утворені зі спрацьованих нуклеусів та зламаних сокир або їхніх заготовок, мають кулясту форму та суцільну робочу поверхню (рис. 8: 6, 7). Один розтирач кубічної форми зроблено з пісковика (рис. 9: 5), ще один, напівсферичної форми, має пласку робочу поверхню і також виготовлений з пісковика (рис. 9: 4).

Низку знарядь виготовлено з опоки. Сокири з опоки у Лісній Слобідці XII представлені двома типами. Перший з них — це рубальні, підпрямокутні в перетині знаряддя. Таких виробів цілими та у вигляді уламків знайдено чотири. На одних знаряддях поверхня шліфувана, на інших — доволі грубо оформлена, помітні всі сколи формування виробу. Одна з таких сокир дуже масивна, її лезова частина відламана, але й у зламаному вигляді її довжина сягає 18,5 см

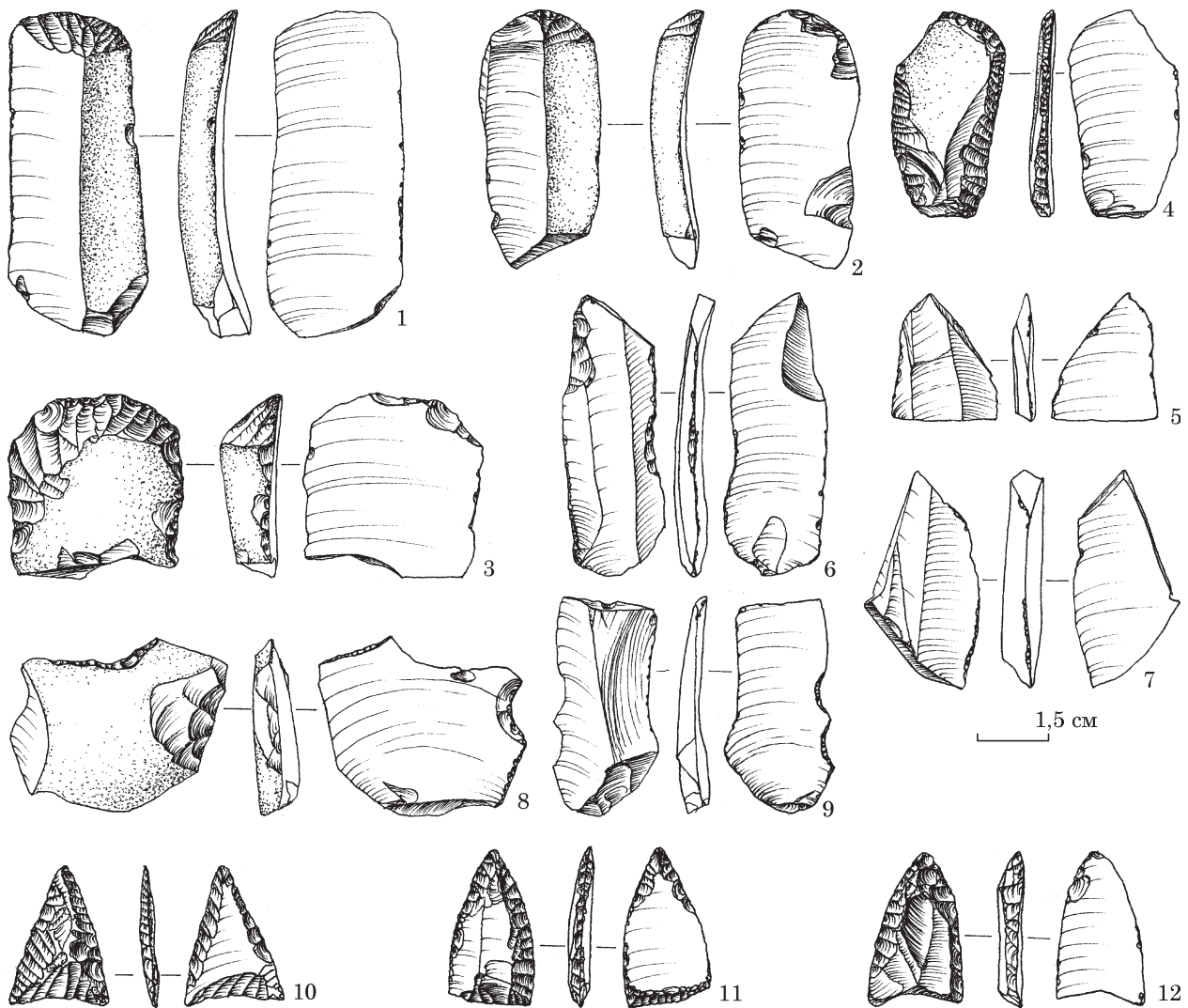

Рис. 7. Лісна Слобідка XII, трипільські крем'яні вироби

Fig. 7. Lisna Slobidka XII, trypillian flint artifacts

(рис. 9: 2). Другий тип — теслоподібні сплюснені сокири трапецієподібної форми, близькі до овалу в перетині. Такі вироби мають невеликі розміри. Їхню поверхню ретельно зашліфовано. Одне знаряддя збереглося цілим (рис. 9: 1), інші — у вигляді уламків. Ще два фрагменти виробів з опоки схожі на уламки доліт, вони мають малі розміри і їх зашліфовано до блиску (рис. 9: 3). Про виготовлення речей з опоки безпосередньо на пам'ятці свідчить наявність відходів виробництва — 45 уламків від сколів.

Дуже близькі аналоги кременевого комплексу Лісної Слобідки XII виявлено на поселенні етапу Трипільля СІ Грушів ур. Корнів у Попрутті (Конопля 2000), тож, імовірно, саме цим часом датовано і колекцію кременевих знарядь. Частина керамічних знахідок, а саме деякі антропоморфні жіночі фігурки і фрагмент біноклеподібної посудини, також мають риси, притаманні пізньому Трипілью (етап СІ).

Слід зазначити, що деякі уламки посудин з Лісної Слобідки XII за особливостями кераміч-

ного тіста (пористість, наявність шамоту в словому тісті) тяжіють до ранішого часу — етапу Трипільля VI—VII. Проте фрагменти надто невиразні, щоб можна було із впевненістю говорити про це.

Якщо поглянути на карту трипільських пам'яток, відкритих на Верхньому Пруті (рис. 10), то помітно, що регіон був заселений в енеолітичний час, проте неможливо сказати щось напевно про етапи його освоєння трипільською людністю, оскільки більшість з пунктів не віднесено до певного з етапів культури, лише констатовано, що матеріал належить до Трипільля. Відомо лише про одну пам'ятку етапу VI—VII (Спас ур. Замчисько) та кілька пунктів етапу СІ у регіоні (Белелуя VI, Пилипи, Грушів ур. Корнич) (Яковишина, Войтович, Мельничук 2025, с. 185). Частину матеріалів з відкритих раніше пам'яток вже неможливо оглянути через те, що деякі знахідки зберігалися у школах населених пунктів, біля яких їх було виявлено, а на сьогодні в цих школах такі речі вже відсутні. Ще два пункти визначено як при-

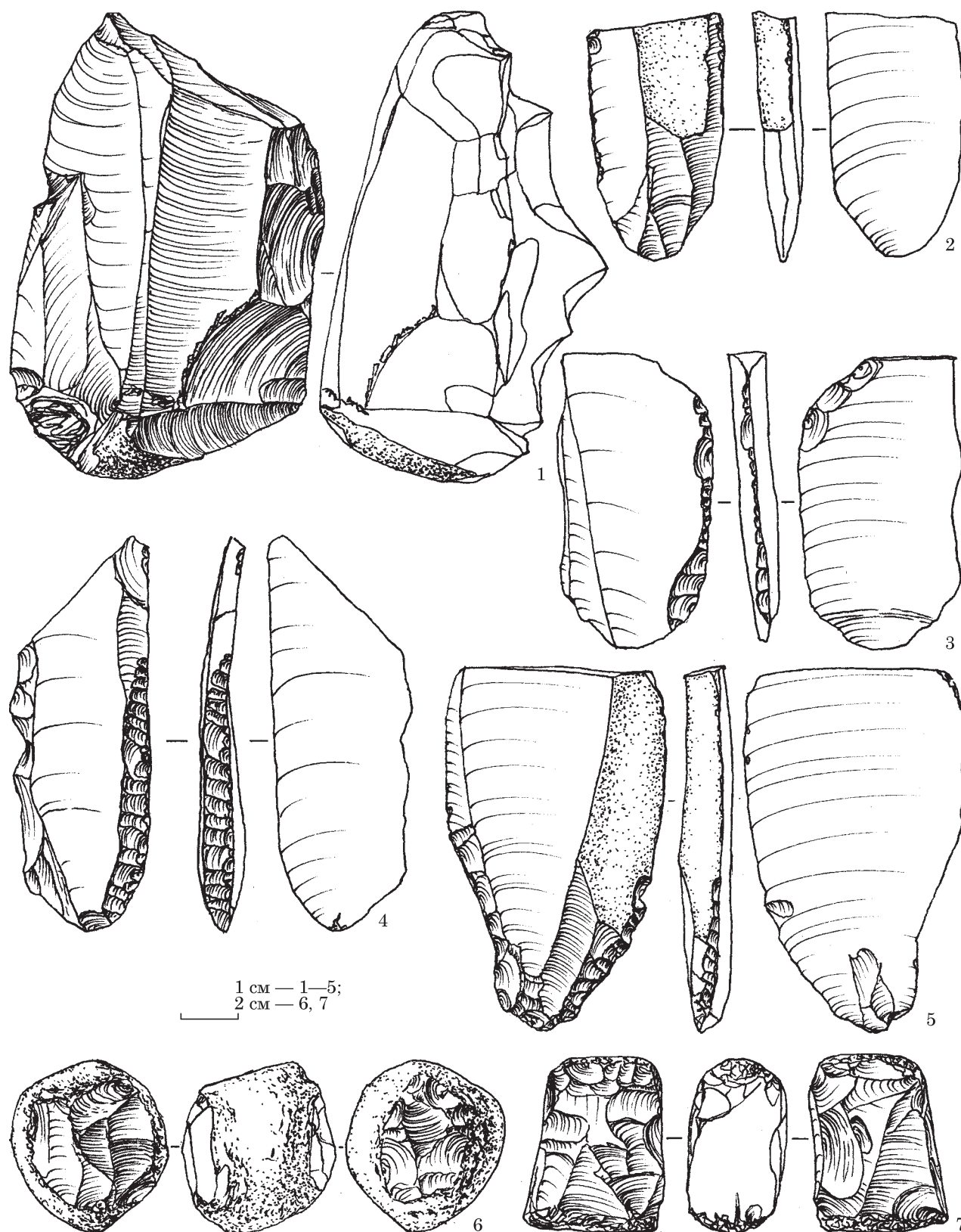

Рис. 8. Лісна Слобідка XII, трипільські крем'яні вироби
Fig. 8. Lisna Slobidka XII, trypillian flint artifacts

належні до етапу СІ під час розвідкових робіт, проведених у 2025 р. Це, власне, Лісна Слобідка XII та Воскресінці IV (Яковишина, Мельничук 2025, с. 209). Класифікувати ці пам'ятки

як такі, що належать певній групі Трипілья, складно, оскільки через специфіку місцевого ґрунту орнамент на кераміці не зберігся. Між тим такі пам'ятки розташовані в ареалі шипи-

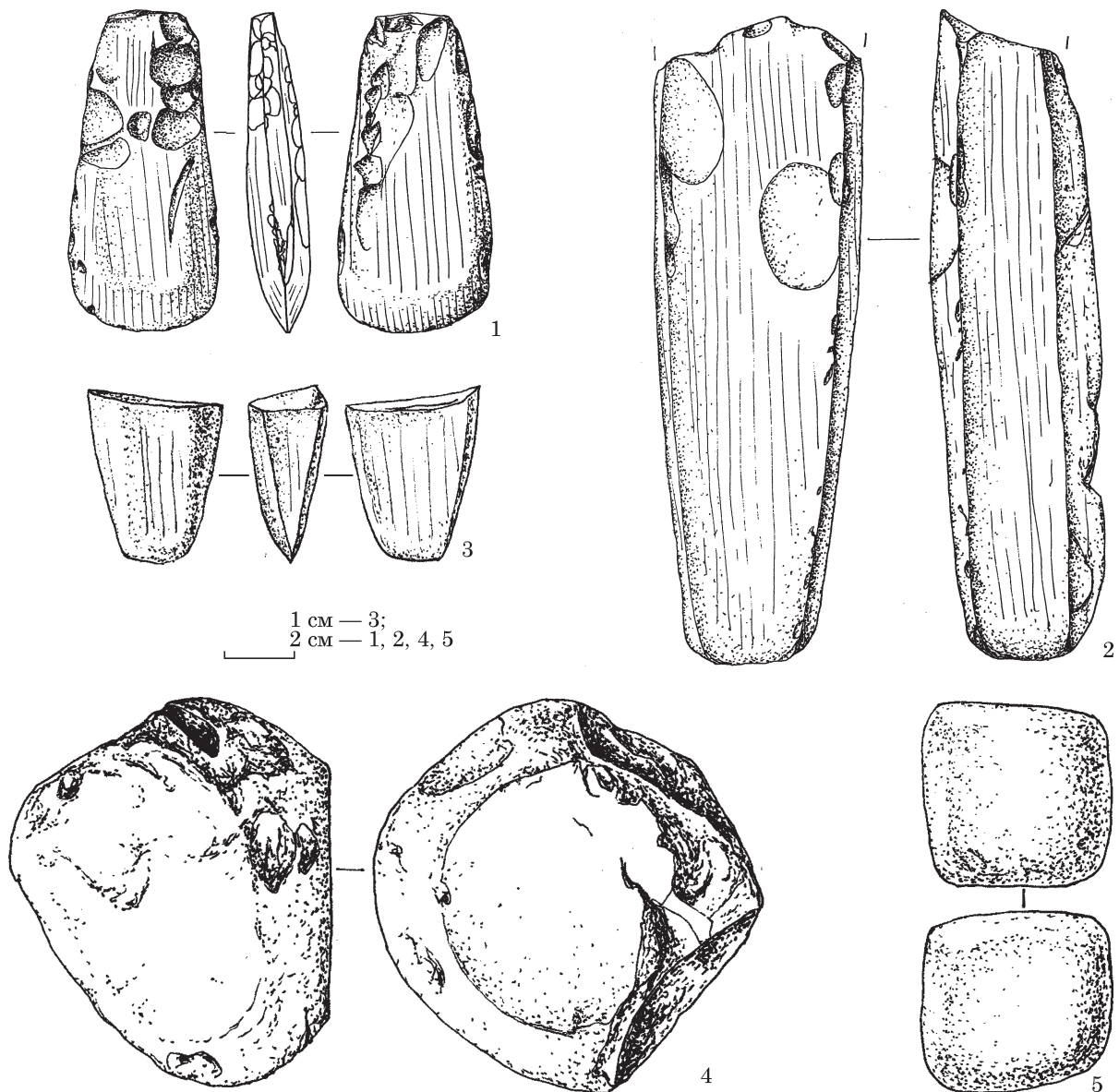

Рис. 9. Лісна Слобідка XII, трипільські кам'яні вироби

Fig. 9. Lisna Slobidka XII, trypillian stone artifacts

нецької групи і за морфологією посуду відповідають шишинецьким зразкам.

До культури шнурової кераміки (КШК) слід включити чотири знахідки: дві кам'яні свердлини сокири, денце посудини та крем'яний наконечник стріли.

Одну із сокир виготовлено з базальту темно-сірого забарвлення із зеленкуватим відтінком (рис. 11) ромбоподібної форми у плані із чітким переломом в обухну частину. Обух горизонтально-зрізаний, округлий в перетині, його діаметр становить 2,8 см. Знахідка у профілі зі злегка увігнутим донизу обухом та лезом. Усі поверхні старанно зашліфовано. Довжина леза — 3,5 см, воно увігнуте дугою із заокругленими кутами та незначними надщербленнями поверхні. Свердлину виконано ближче до обуху під незначним кутом, вона асиметрична, її діаметр становить 1,9—2,15 см. Довжина со-

кири — 11,4 см, максимальна висота — 3,6 см, максимальна ширина — 5,1 см.

Фрагмент другої сокири виготовлено з базальту сіро-молочного кольору (рис. 12). У плані клиноподібної форми, обух зламаний на рівні свердлини. Свердлиня асиметрична, виконана під кутом діаметром 2,3—2,75 см. Поверхня нерівна та шершава. Бічні грані зазнали інтенсивного шліфування. Кути сокири заокруглені, лезо загострене. Збережена довжина сокири — 11,5 см, максимальна ширина — 5,9 см, висота — 4,3 см.

Наконечник стріли виготовлений із туронського кремню, має темно-сіре забарвлення, у плані трикутної форми із ледь випуклими краями та сильно увігнутою основою (рис. 13: 17). У перетині форма знахідки — лінзоподібна. З двох боків краї інтенсивно вкрито регулярною фасетковою ретушшю. Довжина наконечни-

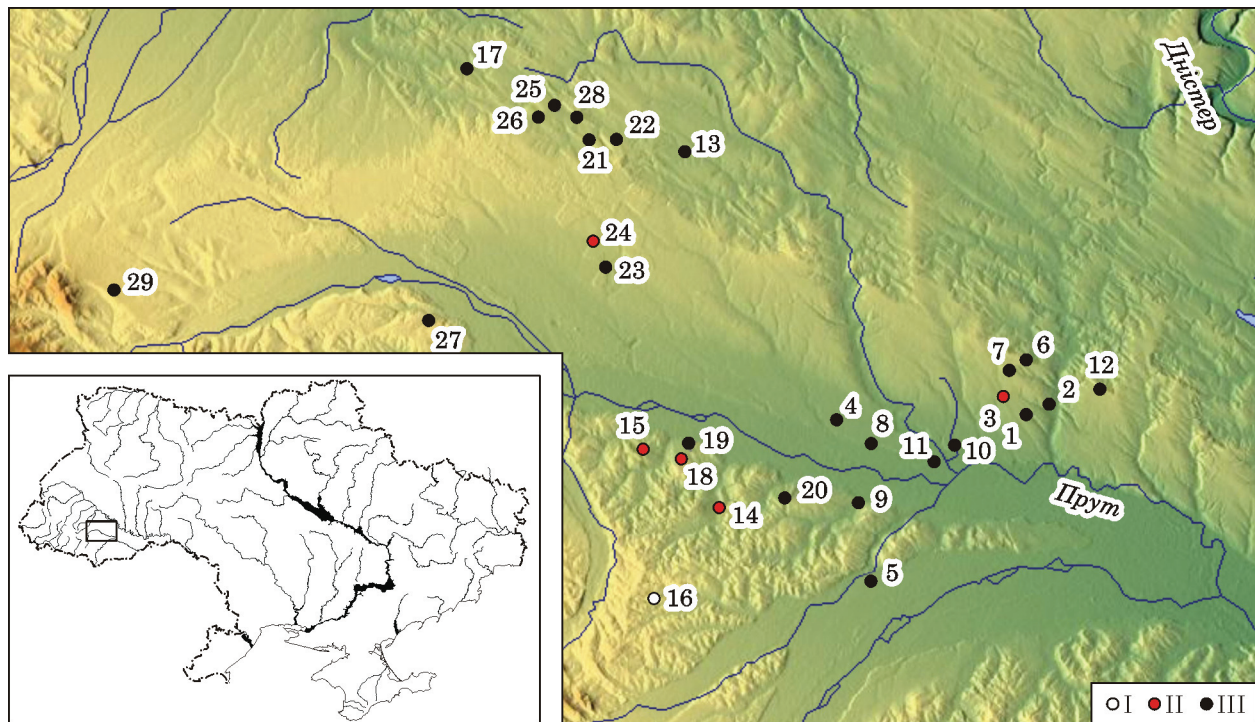

Рис. 10. Трипільські поселення у Верхньому Попрутті: I — етап VI—VII; II — етап CI; III — без визначеної відносної хронології. 1 — Белелуя II; 2 — Белелуя IV; 3 — Белелуя VI; 4 — Борщівська Турка I; 5 — Джурів I; 6 — Задубрівці I; 7 — Задубрівці III; 8 — Заболотів IV; 9 — Іллінці I; 10 — Любківці IV; 11 — Олешків III; 12 — Русів I; 13 — Велика Кам'янка; 14 — Пилипи; 15 — Воскресінці IV; 16 — Спас; 17 — Голосків V; 18 — Грушів I; 19 — Грушів VIII; 20 — Дебеславці III; 21 — Коршів II; 22 — Коршів III; 23 — Лісна Слобідка IX; 24 — Лісна Слобідка XII; 25 — Лісний Хлібчин I; 26 — Лісний Хлібчин III; 27 — Печеніжин I; 28 — Черемхів I; 29 — Лоева I.

Fig. 10. Trypillian settlements in the Upper Prut: I — stages BI—BII; II — stage CI; III — sites without a specific relative chronology. 1 — Beleluia II; 2 — Beleluia IV; 3 — Beleluia VI; 4 — Borshchivska Turka I; 5 — Dzhuriv I; 6 — Zadubrivtsi I; 7 — Zadubrivtsi III; 8 — Zabolotiv IV; 9 — Illintsi I; 10 — Liubkivtsi IV; 11 — Oleshkiv III; 12 — Rusiv I; 13 — Velyka Kam'ianka; 14 — Pylypy; 15 — Voskresintsi IV; 16 — Spas; 17 — Holoskiv V; 18 — Hrushiv I; 19 — Hrushiv VIII; 20 — Debeslavtsi III; 21 — Korshiv II; 22 — Korshchiv III; 23 — Lisna Slobidka IX; 24 — Lisna Slobidka XII; 25 — Lisnyi Khlibchyn I; 26 — Lisnyi Khlibchyn III; 27 — Pechenizhyn I; 28 — Cheremkhiv I; 29 — Loieva I.

ка — 3 см, максимальна ширина при основі — 1,1 см, товщина — 0,3 см.

Денце посудини пласке, плавно переходить у стінки корпусу, виготовлене із добре відмудленої керамічної маси із домішкою шамоту та органіки (рис. 14). Випал — помірний. Зовнішня поверхня має сіро-коричневе забарвлення, заглажена та місцями пошкоджена, внутрішня — сіра, нерівна та шершава. Злам — темно-сірого забарвлення. Діаметр денця — 4 см, його товщина — 1 см.

Пам'ятка КШК біля Лісної Слобідки розташована у межах виділеної Ігорем Сवेशніковим подільської групи КШК, яка охоплює терени Поділля, лівобережжя та правобережжя р. Дністер від р. Бистриця (включно із р. Бистриця Надвірнянська та р. Бистриця Солотвинська) та р. Золотої Липи до р. Смотрич, а також з територією р. Верхній Прут (Сवेशніков 1974, с. 54). Незначна кількість пам'яток, а також їхня строкатість наптовхнули Яна Махніка на думку, що межа поширення культури КШК у східному напрямку проходила по лінії Бистриця — Золота Липа (Machnik 1979,

s. 51—57). Окрім цього, недостатній рівень дослідження пам'яток заходу України, помилки у періодизації, а також віднесення до КШК і пам'яток епішнурового горизонту створювали хибне бачення розвитку регіону науковою спільнотою, на що звертала увагу Катерина Бунятян (Бунятян 2010, с. 18—26). Та все ж шнурові пам'ятки в ареалі подільської групи наявні, а кожен новий пункт вкрай важливий для розуміння історичних процесів, що відбувались у III тис. до н. е.

Завдяки картографуванню пам'яток археології місцевого значення встановлено, що межиріччя р. Бистриця Надвірнянська, Дністер та Прут досить щільно промарковане шнуровими пунктами (рис. 15). Простори від крайньої пам'ятки у Вікторіві до курганного могильника у Вікнянах вже не виглядають незаселеними, як це було раніше (Сवेशніков 1974, рис. 3). При цьому варто зазначити, що тут ми маємо справу переважно із розвідковими роботами, а інформацію про шнурові пункти регіону віднаходимо у «Переліку пам'яток культурної спадщини Івано-Франківської обл.» (Шпилевський

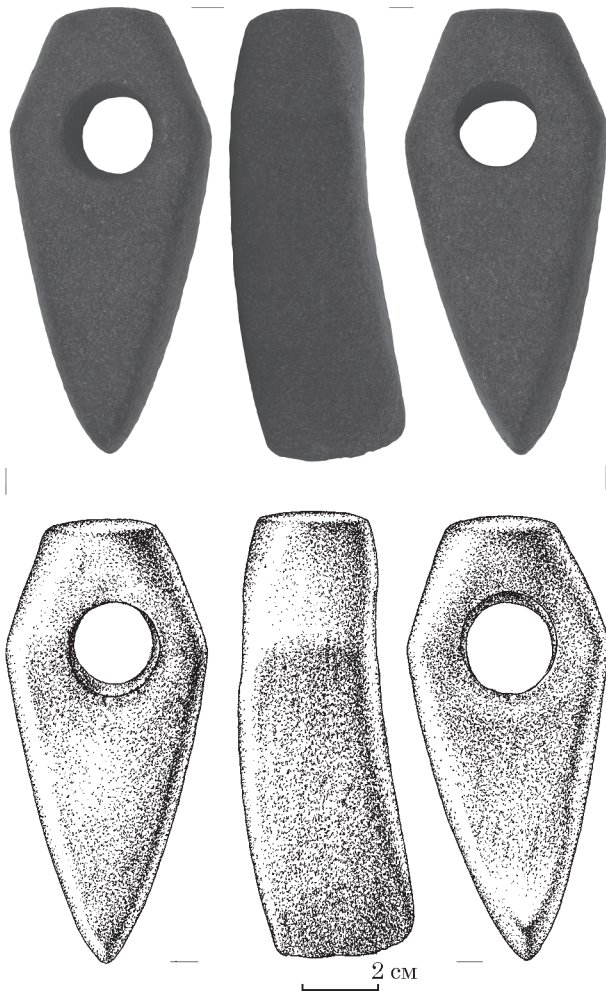

Рис. 11. Лісна Слобідка XII, кам'яна сокира культури шнурової кераміки

Fig. 11. Lisna Slobidka XII, stone axe of the Corded Ware culture

на ін. 2015, с. 73—203) та в «Переліку пам'яток археології місцевого значення Івано-Франківської області» (Перелік... 2024), оскільки матеріали досліджень не опубліковано або ж коротко згадано в «Археологічних відкриттях» (Василенко 1984, с. 247). При цьому частину наведених пунктів вказано без «прив'язки» до КШК (Василенко 1986, с. 221; 1987, с. 313—314).

При аналізі «Переліків» вражає великий масив шнурових пам'яток КШК Івано-Франківщини, зокрема поселень, які за своєю кількістю перевищують фунеральні пам'ятки. Загалом, поселення КШК на території південно-східної частини ареалу культур є вкрай рідкісними (Witkowska 2006). Не багато їх і на території Верхнього Дністра. А до віднесення до КШК значної частини з цих пунктів, з огляду на час проведення та характер досліджень, варто ставитись з обережністю (Войтович 2022, с. 48—49). До прикладу, такий пункт, як Кавсько, що відомий в літературі як залишки поселення КШК на штучних насипах, після повторного опрацювання архівних матеріалів та фондової

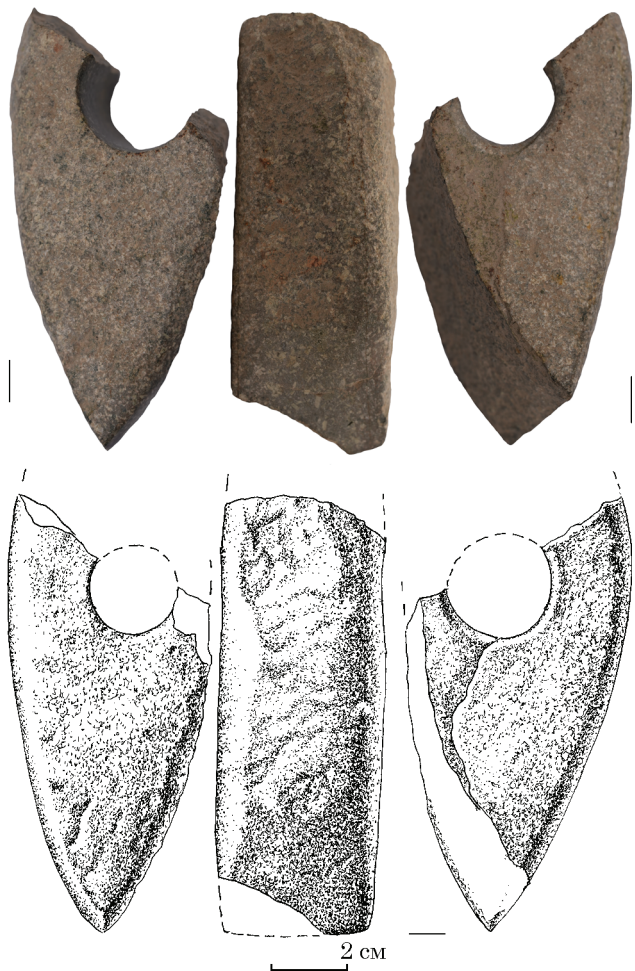

Рис. 12. Лісна Слобідка XII, фрагмент кам'яної сокири культури шнурової кераміки

Fig. 12. Lisna Slobidka XII, fragment of a stone axe from the Corded Ware culture

колекції виявився могильником КШК, заснованим на залишках поселення культури лійчастого посуду, об'єкти та речові знахідки якої і було трактовано як шнурові (Voitovych 2025). Тому «поселення» КШК Пруто-Дністерського регіону також можуть виявитись зовсім не поселеннями, а зруйнованими курганами. До того ж у значній частці з них, окрім матеріалів, віднесених до КШК, наявні знахідки й інших культур, зокрема як у випадку із Лісною Слобідкою XII.

Ще одна проблема щодо пам'яток, внесених до «Переліків», полягає у тому, що раніше до КШК відносили і епішнурові матеріали. Тому доки не буде проведено принаймні ревізії всіх фондових колекцій, які збереглись, неможливо відповісти на питання, яка частка із віднесених пунктів є епішнуровим горизонтом. Між КШК та комарівською культурою у «Переліках» немає жодної пам'ятки епішнурового горизонту, що створює штучну прірву в декілька століть між двома культурами.

З огляду на слабкий рівень стаціонарних досліджень пам'яток КШК у верхів'ях р. Прут та

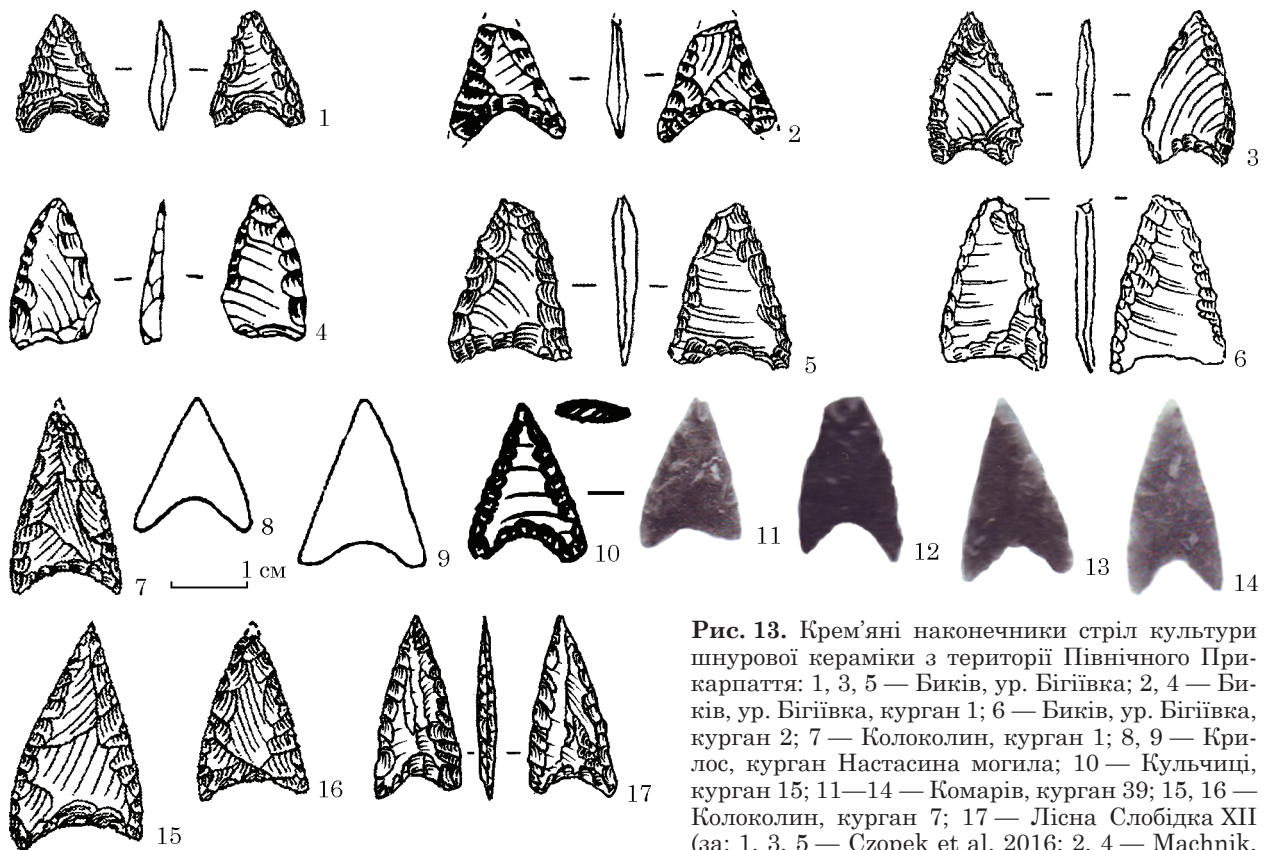

Рис. 13. Крем'яні наконечники стріл культури шнурової кераміки з території Північного Прикарпаття: 1, 3, 5 — Биків, ур. Бігіївка; 2, 4 — Биків, ур. Бігіївка, курган 1; 6 — Биків, ур. Бігіївка, курган 2; 7 — Колоколин, курган 1; 8, 9 — Крилос, курган Настасина могила; 10 — Кульчиці, курган 15; 11—14 — Комарів, курган 39; 15, 16 — Колоколин, курган 7; 17 — Лісна Слобідка XII (за: 1, 3, 5 — Czopek et al. 2016; 2, 4 — Machnik, Pavliv, Petehyryč 2006; 6 — Sytnyk, Havinskyi 2010; 7, 15, 16 — Pavliv, Petehyrych 2015; 8, 9, 11—14 — Sulimirski 1968; 10 — Sviesnikov 1972)

Pavliv, Petehyryč 2006; 6 — Ситник, Гавінський 2010; 7, 15, 16 — Павлів, Петегірич 2015; 8, 9, 11—14 — Sulimirski 1968; 10 — Свешніков 1972)

Fig. 13. Flint arrowheads of the Corded Ware culture from the territory of Northern Carpathian region: 1, 3, 5 — Bykiv, Bihiivka tract; 2, 4 — Bykiv, Bihiivka tract, burial mound 1; 6 — Bykiv, Bihiivka tract, burial mound 2; 7 — Kolokolyn, burial mound 1; 8, 9 — Krylos, burial mound Nastasyna mohyla; 10 — Kulchytsi, burial mound 15; 11—14 — Komariv, burial mound 39; 15, 16 — Kolokolyn, burial mound 7; 17 — Lisna Slobidka XII (after: 1, 3, 5 — Czopek et al. 2016; 2, 4 — Machnik, Pavliv, Petehyryč 2006; 6 — Sytnyk, Havinskyi 2010; 7, 15, 16 — Pavliv, Petehyrych 2015; 8, 9, 11—14 — Sulimirski 1968; 10 — Sviesnikov 1972)

правобережжя р. Дністер у межах подільської групи важко визначити і час заселення цієї території населенням КШК. Сьогодні за допомогою абсолютних методів датовано тільки один курган у Буківні (курган 1/П/2013), що дозволило з'ясувати час закладання могильника — він корелюється саме із КШК, а не з комарівською культурою, й припадає на 2450/2400—2200 BC (із вірогідністю 95,4 %) (Makarowicz et al. 2025, p. 200—201, fig. V.14.). На пізню позицію місцевих курганів вказує і речовий комплекс, зокрема керамічний, що представлений циліндричними кубками (Sulimirski 1968, pl. 9: 5, 14). Екземпляр з Вікнян (Свешніков 1974, рис. 15: 21) тяжіє до городисько-здовбицьких виробів (Самолук 2009, с. 35, рис. 3: 2; 6: 3; 9:1). Підкреслимо, що циліндричні кубки значно поширені у цій культурі (Бунятян 2008, с. 16, рис. 2). Така ситуація ставить під сумнів культурну атрибуцію деяких «класично» шнурових курганних пам'яток регіону та свідчить про необхідність проведення ревізії джерельної бази (Бунятян 2010, с. 22).

Наявність наконечника стріли з Лісної Слобідки XII також вказує на пізню позицію

Рис. 14. Лісна Слобідка XII, фрагмент посудини культури шнурової кераміки

Fig. 14. Lisna Slobidka XI, fragment of a vessel from the Corded Ware culture

заселення теренів КШК, оскільки ця група знахідок входить до інвентаря поховань, датованих другою половиною III тис. до н. е. (рис. 3: 1—16; Войтович 2021, с. 12). Схожі знахідки у регіоні виявлено в одному з курганів у Вікня-

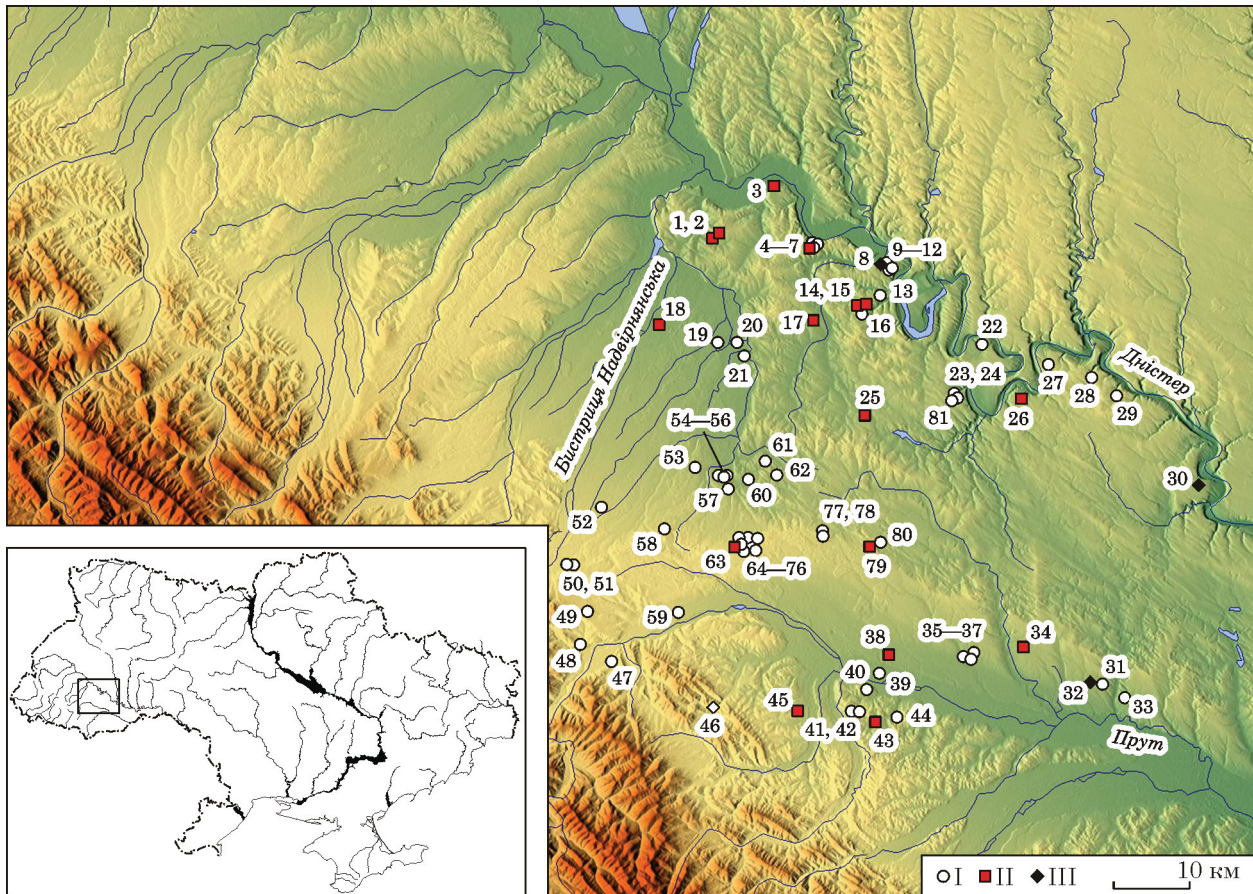

Рис. 15. Карта пам'яток культури шнурової кераміки межиріччя р. Дністер, Бистриця Надвірнянська та Прут (за: Шпилевський та ін. 2015; Перелік... 2024): I — поселення; II — кургани; III — ґрунтові поховання. 1, 2 — Вільшаниця I—II; 3 — Сtryганці IV; 4 — Буківна II; 5—7 — Буківна III, VI, XXI; 8 — Нижнів I; 9—12 — Нижнів II, XXVII, XXI; XLI; 13 — Кутище XV; 14, 15 — Вікняни I—II; 16 — Вікняни XXII; 17 — Тлумач II; 18 — Чернів I; 19 — Марківці I; 20 — Чорнолізці I; 21 — Слобідка I; 22 — Петрів VI; 23, 24, 81 — Підвербці XXV, XIX, XXXV; 25 — Хотимир IX; 26 — Корнів X; 27 — Кунисівці I; 28 — Чернелиця V; 29 — Колінки I; 30 — Передівання I; 31 — Задубринці I; 32 — Задубринці IV; 33 — Белелуя VI; 34 — Гвіздець I; 35—37 — Підгайчики II, V, VI; 38 — П'ядики I; 39 — Корнич III; 40 — Грушів I; 41, 42 — Спас I—II; 43 — Кропивище I; 44 — Дебеславці II; 45 — Мишин IV; 46 — Слобода I; 47 — Білі Ослави III; 48 — Делятин XIV; 49 — Лоева I; 50, 51 — Верхній Майдан II, IV; 52 — Лісна Тарновиця I; 53 — Струпків I; 54—56 — Голосків II—IV; 57 — Молодилів I; 58 — Середній Майдан IV; 59 — Саджавка I; 60 — Скопівка I; 61 — Лісний Хлібичин V; 62 — Черемхів I; 63 — Лісна Слобідка I; 64—76 — Лісна Слобідка III—XV; 77, 78 — Коршів II, IV; 79 — Велика Кам'янка II; 80 — Велика Кам'янка V

Fig. 15. Map of sites of the Corded Ware culture of the interfluves of the Dniester, Bystrytsia Nadvirianska and Prut rivers (after: Shpylevskiy et al. 2015; Perelik... 2024): I — settlements; II — burial mounds; III — ground burials. 1, 2 — Vilshanytsia I—II; 3 — Stryhantsi IV; 4 — Bukivna II; 5—7 — Bukivna III, VI, XXI; 8 — Nyzhniv I; 9—12 — Nyzhniv II, XXVII, XXI; XLI; 13 — Kutyshe XV; 14, 15 — Vikniani I—II; 16 — Vikniani XXII; 17 — Tlumach II; 18 — Cherniiv I; 19 — Markivtsi I; 20 — Chornoliztsi I; 21 — Slobidka I; 22 — Petriv VI; 23, 24, 81 — Pidverbtsi XXV, XIX, XXXV; 25 — Khotymyr IX; 26 — Korniv X; 27 — Kunysivtsi I; 28 — Chernelytsia V; 29 — Kolinky I; 30 — Peredivannia I; 31 — Zadubryntsi I; 32 — Zadubryntsi IV; 33 — Bebeluia VI; 34 — Hvizdets I; 35—37 — Pidhaichyky II, V, VI; 38 — P'iadyky I; 39 — Kornych III; 40 — Hrushiv I; 41, 42 — Spas I—II; 43 — Kropyvyshe I; 44 — Debeslavtsi II; 45 — Myshyn IV; 46 — Sloboda I; 47 — Bili Oslavy III; 48 — Deliatyn XIV; 49 — Loieva I; 50, 51 — Verkhniy Maidan II, IV; 52 — Lisna Tarnovytsia I; 53 — Strupki I; 54—56 — Holoskiv II—IV; 57 — Molodyliv I; 58 — Seredniy Maidan IV; 59 — Sadzhavka I; 60 — Skopivka I; 61 — Lisnyi Khlibychyn V; 62 — Cheremkhiv I; 63 — Lisna Slobidka I; 64—76 — Lisna Slobidka III—XV; 77, 78 — Korshiv II, IV; 79 — Velyka Kam'ianka II; 80 — Velyka Kam'ianka V

нах (Sulimirski 1968, pl. 9: 20, 21, 30). На основі аналізу джерельної бази кам'яних свердлених сокир, до якої входять і знахідки з Лісної Слобідки XII, визначено, що в регіоні відсутні сокири ранніх зразків. Згідно з класифікацією П. Влодарчика місцеві вироби тяжіють до сокир типів B4 та C (Włodarczyk 2006, tabl. XXII).

Припускаємо, що одна з причин фіксації значної кількості «шнурових» пам'яток у регіоні криється у покладах солі, адже тут розташований один з найбільших в Україні соляних басейнів (Передкарпатський) (Сивий, Паранько, Іванов 2013, с. 283). Про можливість видобування населенням КІПК солі на Прикарпатті

свого часу міркував І. Свешніков. Такі здогадки дослідника спираються на значну кількість пам'яток навколо соляних джерел (Свешніков, Козак 1977, с. 370). Однак це припущення ще не підтверджене результатами польових досліджень. Натомість значно більше відомо про видобуток солі у період пізньої бронзи — раннього заліза у верхів'ях р. Прут завдяки дослідженням Л. Крушельницької, проведеним на таких пам'ятках, як Лоева та Текуча (Крушельницька 1981, с. 24; 1991, с. 62—64). Варто згадати, що під час дослідження пам'ятки поруч виходу соленосного джерела у Лоевій I виявлено як рухомий матеріал, так і заглиблені об'єкти епішнурового горизонту (Крушельницька 2002, с. 141, 144). Сама ж дослідниця відзначає, що керамічний матеріал належить межановицькій культурі (Крушельницька 1991, с. 63). Зазначимо, що пам'ятку Лоева I внесено до Переліків як багатошарову, один з горизонтів якої помилково трактовано як шнуровий (рис. 15; Перелік... 2024). Отже, вкрай необхідна ревізія джерельної бази із подальшим відокремленням епішнурових пам'яток від шнурових.

Висновки. Таким чином, можна говорити про заселення території урочища Гряда поблизу с. Лісна Слобідка у три різні історичні періоди. Вперше, землеробським неолітичним населенням, яке просунулося від Дністра у Верхнє Попруття. На пам'ятці зібрано знахідки з кременю, проте неолітичну кераміку під час поверхневого огляду не було виявлено. У цілому, кременевий інвентар відповідає культурі лінійно-стрічкової кераміки, ймовірно, саме такою є культурна приналежність матеріалу з пункту. Найближчі до Лісної Слобідки пам'ятки КЛСК тяжіють до р. Дністер, тому пункт є інформативним щодо детальнішого визначення поширення культури у верхів'ях р. Прут. У енеолітичний час місцевість заселили носії трипільських традицій. Залишений ними матеріал є наймасовішим на пам'ятці й дозволяє стверджувати, що це пізній етап культури — СІ (шипинецька група). При цьому наявні деякі фрагменти кераміки, які за особливостями тіста тяжіють до ранішого часу — Трипілья VI—VII, проте вони надто невиразні, щоб напевно це стверджувати. У збірці є також матеріали КШК. Наявна джерельна база вказує на пізнє заселення населенням КШК правобережжя р. Дністер у межах подільської групи, яке припадало на другу половину III тис до н. е., що додатково підтверджують матеріали із Лісної Слобідки XII. Причина такої щільної заселеності регіону «шнуровими» пам'ятками може критись у наявності тут такого цінного природного ресурсу, як сіль, виходами якого багаті місцеві терени.

Принагідно хочемо висловити щире вдячність місцевому краєзнавцеві Володимирі Мазуру за допомогу в пошуках урочища і пам'ятки. А також к. і. н. Руслану Коропецькому (Инсти-

тут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), к. геогр. н. Олені Томенюк (Львівський національний університет імені Івана Франка), к. і. н. Сергію Теліженку (Інститут археології НАН України), к. і. н. Тарасу Ткачуку (Національний заповідник «Давній Галич»), к. і. н. Ігорю Кочкіну (Карпатський національний університет імені Василя Стефаника), к. і. н. Олегу Осаульчуку (НДЦ «Рятівна археологічна служба») за консультації та надані робочі матеріали.

ЛІТЕРАТУРА

- Бунятян, К. П. 2008. Горолицько-здовбицька культура: проблемна ситуація. *Археологія*, 3, с. 10-20.
- Бунятян, К. П. 2010. Підкарпатська культура шнурової кераміки. *Археологія*, 2, с. 18-30.
- Василенко, Б. А. 1984. Исследования в Ивано-Франковской области. *Археологические открытия 1982 года*, с. 247-248.
- Василенко, Б. А. 1986. Работы в Галицком районе. *Археологические открытия 1984 года*, с. 221.
- Василенко, Б. А. 1987. Исследования в Ивано-Франковской области. *Археологические открытия 1984 года*, с. 313-314.
- Войтович, М. М. 2021. *Культура шнурової кераміки Верхнього Придністер'я*. Автореферат дисертації канд. іст. наук. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Ін-т народознавства НАНУ.
- Войтович, М. 2022. Поселення культури шнурової кераміки Верхнього Придністер'я: Стан і перспективи досліджень. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 26, с. 32-56. <https://doi.org/10.33402/mdapv.2022-26-32-56>
- Вуянко, М. 2025. *Трипільські поселення в Івано-Франківську*. Івано-Франківськ: Галичина-Пак.
- Конопля, В. 2000. Поселення трипільської культури Грушів на Пруті. *Волино-Подільські археологічні студії*, 2, с. 42-61.
- Конопля, В. 2010. Вироби з кременю, обсидіану і каменю поселення лінійно-стрічкової кераміки Медина на Івано-Франківщині. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 14, с. 385-393.
- Кочкін, І. Т. 2004. Археологічні пам'ятки трипільської культури на території України. Реєстр. Івано-Франківська область. В: Відейко, М. Ю. (ред.). *Енциклопедія трипільської цивілізації*. 1. Київ: Укрполіграфмедіа, с. 589-612.
- Крушельницька, Л. І. 1981. *Звіт про роботу Івано-Франківської довірної експедиції за 1981 р.* Науковий архів відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.
- Крушельницька, Л. І. 1991. Солеварний центр біля с. Лоева Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл. В: Степула, Н. І. (ред.). *Нові матеріали з археології Прикарпаття і Волині*. Львів: Світ, с. 62-64.
- Крушельницька, Л. 2002. Пам'ятка солеваріння рубежу ранньої і середньої бронзи в Північно-Східних Карпатах. *Записки товариства імені Шевченка*, 244, с. 140-154.
- Ленартович, О. 2010. Неолітичне та енеолітичне поселення багатошарової пам'ятки Єзупіль І. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 14, с. 224-242.

Мазур, Н. Ф., Мазур, М. І., Мазур, В. Н., Дутчак, С. Н. 2021. *Нариси з історії села Лісна Слобідка*. Івано-Франківськ: Наір.

Павлів, Д., Петегиріч, В. 2015. Археологія і давня історія Рогатинщини. В: Польовий, Я. (ред.). *Старожитності Рогатинщини*. Львів: Тріада плюс, с. 16-96.

Перелік... 2024. Перелік пам'яток археології місцевого значення Івано-Франківської області [online]. Режим доступу: <https://data.gov.ua/dataset/b6ddc665-8106-4152-a575-2a53b0e1480c> [Дата звернення 6 лютого 2026].

Погожева, А. П. 1983. *Антропоморфная пластика Триполья*. Новосибирск: Наука.

Самолук, В. О. 2009. Нові поховальні пам'ятки городишко-здовбицької культури. *Археологія*, 4, с. 26-37.

Свешніков, І. К. 1972. *Звіт з роботи Енеолітичної експедиції Інституту суспільних наук Академії наук УРСР в 1971 р.* НА ВА ІУ НАН України, од. зб. 325.

Свешніков, І. К. 1974. *Історія населення Передкарпаття, Поділля і Волині в кінці III — на початку II тисячоліття до нашої ери*. Київ: Наукова думка.

Свешніков, І. К., Козак, В. Й. 1977. Раскопки курганов возле Дрогобыча. *Археологические открытия 1976 года*, с. 370.

Сивий, М., Паранько, І., Іванов, Є. 2013. *Географія мінеральних ресурсів України*. Львів: Простір М.

Ситник, О., Гавінський, А. 2010. *Звіт про археологічні дослідження Дрогобицької експедиції у 2009 р. Розкопки багатощарової пам'ятки доби бронзи — ранньозалізного віку Биків I у Львівській області*. НА ВА ІУ НАН України.

Ткачук, Т. 2016. Деякі висновки досліджень на північно-західному кордоні культури Кукутень-Трипілля. В: *Галич і Галицька земля: досвід і проблеми збереження і історико-архітектурної спадщини середньовічних міст в Україні і Європі. Матеріали міжнародної конференції, 28 жовтня 2016, Галич*. Галич, с. 43-57.

Ткачук, Т., Кочкін, І., Щодровський, Р. 2017. *Багатощарове поселення Білишівці (ур. Кути) на Верхньому Подністрів'ї*. 1. Галич; Івано-Франківськ: Просвіта.

Черныш, Е. К. 1962. К истории населения энеолитического времени в Среднем Приднестровьи. *Неолит и энеолит юга европейской части СССР*, 102, с. 5-86.

Чорнобривець, В. 2025. Культури лінійно-стрічкової кераміки на матеріалах пам'яток басейнів Стиру, Горині, Західного Бугу і Верхнього Дністра. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 29, с. 19-47. <https://doi.org/10.33402/mdapv.2025-29-18-47>

Шпилевський, І., Палеха, Ю., Токар, В., Муха, В., Малишева, О., Економов, А. 2015. *Івано-Франківська область. Схема планування території (завершення). III: Охорона нерухомих об'єктів культурної спадщини. Пояснювальна записка*. Київ.

Яковичина, Я., Войтович, М., Мельничук, М. 2025. Археологічні дослідження трипільського поселення Спас. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 29, с. 161-188. <https://doi.org/10.33402/mdapv.2025-29-161-188>

Яковичина, Я., Мельничук, М. 2025. Археологічні розвідкові роботи у Пруто-Дністерському межиріччі 2025 року. В: *Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей IX міжнародного*

наукового семінару (Чернівці, 19 грудня 2025). Чернівці, с. 208-210.

Czopek, S., Machnik, J., Pasterkiewicz, W., Pawliw, D., Petehyrycz, W. 2016. *Wielokulturowe stanowiska archeologiczne w Bykowie koło Drohobycza*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności.

Machnik, J. 1979. Ze studiów nad kulturą ceramiki sznurowej w dorzeczu górnego Dniestru. *Acta Archaeologica Carpathica*, 19, s. 51-71.

Machnik, J., Pavliv, D., Petehyryč, V. 2006. Barrow of the late Corded Ware Culture from Bikiv, Drohobyč district. *Prace komisji prehistorii Karpát*, 3: Environment and man at the Carpathian Foreland in the Upper Dniester Catchment from Neolithic to Early Mediaeval Period. Results of the research of the Polish-Ukrainian Expedition, s. 195-227.

Makarowicz, P., Kochkin, I., Goslar, T., Romaniszyn, J. 2025. Movable artefacts from the barrows. Cultural and chronological identification. In: Makarowicz, P., Kochkin, I. (eds.). *Bukivna. An elite Bronze Age barrow necropolis on the Upper Dniester*. Archaeologia Bimaris, 10. Poznań: Nauka i Innowacje, p. 153-208.

Sulimirski, T. 1968. *Corded Ware and Globular Amphorae north-east of the Carpathians*. London: Athlone.

Telizhenko, S.A., Silaiev, O.M. 2022. Lithic assemblages of the Linear Pottery Culture settlement Modrychi-I. *Archeologia*, 3, p. 17-31. <https://doi.org/10.15407/arheologia2022.03.017>

Telizhenko, S., Tkachuk, T., Yakovyshyna, Ya. 2024. Crossroads. The Halych micro-region in the Neolithic and Eneolithic. In: Trybała-Zawiślak, K., Bochniak, T. (eds.). *Pasja i działanie. Studia Silvestro Czopek diem natalem quintum et sexagesimum celebranti oblata*. 2. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski, s. 395-426.

Voitovych, M. 2025. Site of Corded Ware Culture in Kavske, Sub-Carpathian Region: Change of Interpretation. *Archeologia Polona*, 63, p. 295-335. <https://doi.org/10.23858/APa63.2025.4184>

Witkowska, B. 2006. Stanowiska osadowe kultury ceramiki sznurowej z obszarów starowżywnych Europy. *Sprawozdania Archeologiczne*, 58, s. 21-101.

Włodarczak, P. 2006. *Kultura ceramiki sznurowej na wyżynie Małopolskiej*. Kraków: IAE PAN.

REFERENCES

Buniatian, K. P. 2008. Horodotsko-zdovbytska kultura: problemna sytuatsiia. *Arkheolohiia*, 3, s. 10-20.

Buniatian, K. P. 2010. Pidkarpatska kultura shnurovoy keramiky. *Arkheolohiia*, 2, s. 18-30.

Vasilenko, B. A. 1984. Issledovaniia v Ivano-Frankovskoi oblasti. *Arkheologicheskie otkrytiia 1982 goda*, s. 247-248.

Vasilenko, B. A. 1986. Raboty v Galichskom raione. *Arkheologicheskie otkrytiia 1984 goda*, s. 221.

Vasilenko, B. A. 1987. Issledovaniia v Ivano-Frankovskoi oblasti. *Arkheologicheskie otkrytiia 1984 goda*, s. 313-314.

Voitovych, M. M. 2021. *Kultura shnurovoy keramiky Verkhnoho Prydnister'ia*. Avtoreferat dysertatsii kand. ist. nauk. Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha, Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy.

Voitovych, M. 2022. Poselennia kultury shnurovoy keramiky Verkhnoho Prydnister'ia: Stan i perspektyvy doslidzhen. *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*, 26, s. 32-56. <https://doi.org/10.33402/mdapv.2022-26-32-56>

Vuianko, M. 2025. *Trypilski poselennia v Ivano-Frankivsku*. Ivano-Frankivsk: Halychyna-Pak.

Konoplia, V. 2000. Poselennia trypilskoj kultury Hrushiv na Pruti. *Volyno-Podilski arkheolohichni studii*, 2, s. 42-61.

- Konoplia, V. 2010. Vyroby z kremeniu, obsydianu i kameniu poselennia liniino-strichkovoї keramiki Medynia na Ivano-Frankivshchyni. *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*, 14, s. 385-393.
- Kochkin, I. T. 2004. Arkheolohichni pam'iatky trypilskoї kultury na terytorii Ukrainy. Reiestr. Ivano-Frankivska oblast. In: Videiko, M. Yu. (ed.). *Entsyklopediia trypilskoї tsyvilizatsii*. 1. Kyiv: Ukrpolihrafmedia, s. 589-612.
- Krushelnyska, L. I. 1981. *Zvit pro robotu Ivano-Frankivskoi dohovirnoi ekspeditsii za 1981 r.* Naukovi arkhiv viddilu arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy.
- Krushelnyska, L. I. 1991. Solevarnyi tsentr bilia s. Loieva Nadvirnianskoho r-nu Ivano-Frankivskoi obl. In: Stepula, N. I. (ed.). *Novi materialy z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*. Lviv: Svit, c. 62-64.
- Krushelnyska, L. 2002. Pam'iatka solevarinnia rubezhu rannoї i serednoi bronzy v Pivnichno-Skhidnykh Karpatakh. *Zapysky tovarystva imeni Shevchenka*, 244, s. 140-154.
- Lenartovych, O. 2010. Neolitychne ta eneolitychne poselennia bahatosharovoї pam'iatky Yezupil I. *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*, 14, s. 224-242.
- Mazur, N. F., Mazur, M. I., Mazur, V. N., Dutchak, S. N. 2021. *Narysy z istorii sela Lisna Slobidka*. Ivano-Frankivsk: Nair.
- Pavliv, D., Petehyrych, V. 2015. Arkheolohiia i davnia istoriia Rohatynshchyny. In: Polovyi, Ya. (ed.). *Starozhytnosti Rohatynshchyny*. Lviv: Triada plus, s. 16-96.
- Perelik... 2024. Perelik pamiatok arkheolohii mistsevoho znachennia Ivano-Frankivskoi oblasti [online]. Rezhym dostupu: <https://data.gov.ua/dataset/b6ddc665-8106-4152-a575-2a53b0e1480c> [Data zvernennia 6 liutoho 2026].
- Pogozheva, A. P. 1983. *Antropomorfnaia plastika Tripol'ja*. Novosibirsk: Nauka.
- Samoliuk, V. O. 2009. Novi pokhovalni pam'iatky horodotsko-zdovbytskoї kultury. *Arkheolohiia*, 4, s. 26-37.
- Svieshnikov, I. K. 1972. *Zvit z roboty Eneolitychnoi ekspeditsii Instytutu suspilnykh nauk Akademii nauk URSS v 1971 r.* NA VA IU NAN Ukrainy, od. zb. 325.
- Svieshnikov, I. K. 1974. *Istoriia naselennia Peredkarpattia, Podillia i Volyni v kintsi III — na pochatku II tysiacholit-tia do nashoi ery*. Kyiv: Naukova dumka.
- Sveshnikov, I. K., Kozak, V. I. 1977. Raskopki kurganov voze Drogobicha. *Arkheologicheskie otkrytia 1976 goda*, s. 370.
- Syvyi, M., Paranko, I., Ivanov, Ye. 2013. Heohrafiia mineralnykh resursiv Ukrainy. Lviv: Prostir M.
- Sytnyk, O., Havynskiy, A. 2010. *Zvit pro arkheolohichni doslidzhennia Drohobyskoї ekspeditsii u 2009 r. Rozkopky bahatosharovoї pam'iatky doby bronzy — rannoza-liznoho viku Bykiv I u Lviiskii oblasti*. NA VA IU NAN Ukrainy.
- Tkachuk, T. 2016. Deiaki vysnovky doslidzhen na pivnichno-zakhidnomu kordoni kultury Kukuten-Trypilla. In: *Halych i Halytska zemlia: dosvid i problemy zberezhenia i istoriko-arkhitekturnoi spadshchyny serednovichnykh mist v Ukraini i Yevropi. Materialy mizhnarodnoi konferentsii, 28 zhovtnia 2016, Halych*. Halych, s. 43-57.
- Tkachuk, T., Kochkin, I., Shchodrovskiy, R. 2017. *Bahatosharove poselennia Bilshivtsi (ur. Kuty) na Verkhnomu Podnistrov'i*. 1. Halych; Ivano-Frankivsk: Prosvita.
- Chernysh, E. K. 1962. K istorii naselenija jeneolitychesko go vremeni v Srednem Pridnestrov'i. *Neolit i jeneolit juga evropejskoj chasti SSSR*, 102, s. 5-86.
- Chornobryvets, V. 2025. Kultury liniino-strichkovoї keramiki na materialakh pam'iatok baseiniv Styru, Horyni, Zakhidnoho Buhu i Verkhnoho Dnistra. *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*, 29, s. 19-47. <https://doi.org/10.33402/mdapv.2025-29-18-47>
- Shpylevskiy, I., Palekha, Yu., Tokar, V., Mukha, V. Malysheva, O., Ekonomov, A. 2015. *Ivano-Frankivska oblast. Shkema planuvannia terytorii (zavershennia)*. III: Okhorona nerukhomykh ob'ektiv kulturnoi spadshchyny. Poiasniuval-na zapyska. Kyiv.
- Yakovyshyna, Ya., Voitovych, M., Melnychuk, M. 2025. Arkheolohichni doslidzhennia trypilskoї poselennia Spas. *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*, 29, s. 161-188. <https://doi.org/10.33402/mdapv.2025-29-161-188>
- Yakovyshyna, Ya., Melnychuk, M. 2025. Arkheolohichni rozvidkovi roboty u Pruto-Dnisterskomu mezhyrichchi 2025 roku. In: *Arkheolohiia Bukovyny: zdobutky ta perspektivy: Tezy dopovidei IX mizhnarodnoho naukovoho seminaru (Chernivtsi, 19 hrudnia 2025)*. Chernivtsi, s. 208-210.
- Czopek, S., Machnik, J., Pasterkiewicz, W., Pawliw, D., Petehyrycz, W. 2016. *Wielokulturowe stanowiska archeologiczne w Bykowie koło Drohobycza*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności.
- Machnik, J. 1979. Ze studiów nad kulturą ceramiki sznurowej w dorzeczu górnego Dniestru. *Acta Archaeologica Carpatica*, 19, s. 51-71.
- Machnik, J., Pavliv, D., Petehyrych, V. 2006. Barrow of the late Corded Ware Culture from Bikiv, Drohobych district. *Prace komisji prehistorii Karpat*, 3: Environment and man at the Carpathian Foreland in the Upper Dnister Catchment from Neolithic to Early Mediaeval Period. Results of the research of the Polish-Ukrainian Expedition, s. 195-227.
- Makarowicz, P., Kochkin, I., Goslar, T., Romaniszyn, J. 2025. Movable artefacts from the barrows. Cultural and chronological identification. In: Makarowicz, P., Kochkin, I. (eds.). *Bukivna. An elite Bronze Age barrow necropolis on the Upper Dniester*. Archaeologia Bimaris, 10. Poznań: Nauka i Innowacje, p. 153-208.
- Sulimirski, T. 1968. *Cord Ware and Globular Amphorae north-east of the Carpathians*. London: Athlone.
- Telizhenko, S.A., Silaiev, O.M. 2022. Lithic assemblages of the Linear Pottery Culture settlement Modrychi-I. *Archeologia*, 3, p. 17-31. <https://doi.org/10.15407/arheologia2022.03.017>
- Telizhenko, S., Tkachuk, T., Yakovyshyna, Ya. 2024. Crossroads. The Halych micro-region in the Neolithic and Eneolithic. In: Trybała-Zawisłak, K., Bochniak, T. (eds.). *Pasja i działanie. Studia Silvestro Czopek diem natalem quintum et sexagesimum celebranti oblata*. 2. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski, s. 395-426.
- Voitovych, M. 2025. Site of Corded Ware Culture in Kavske, Sub-Carpathian Region: Change of Interpretation. *Archaeologia Polona*, 63, p. 295-335. <https://doi.org/10.23858/APa63.2025.4184>
- Witkowska, B. 2006. Stanowiska osadowe kultury ceramiki sznurowej z obszarów starowżytnych Europy. *Sprawozdania Archeologiczne*, 58, s. 21-101.
- Włodarczak, P. 2006. *Kultura ceramiki sznurowej na wyżynie Małopolskiej*. Kraków: IAE PAN.

Ya. Yakovyshyna, M. Voitovych, M. Melnychuk

MULTILAYERED ARCHAEOLOGICAL SITE OF LISNA SLOBIDKA XII IN THE SUB-CARPATHIAN AREA

The article examines and introduces into scientific circulation materials from the Lisna Slobidka XII site in the Sub-Carpathian area. The site is located near the village, specifically in its south-eastern outskirts (in the Gryada tract). Ancient settlements occupied the gentle slope of the right bank of the Dobrovidka River (a left tributary of the Prut River). The collection consists of artefacts found during surface surveys in 2008–2009 and 2025. The earliest finds are associated with the Neolithic period and consist of a small collection of flint artefacts. In general, flint artefacts correspond to the Linear Pottery culture (LBK), and it is likely that the materials found belong to this culture, although no pottery of this culture was found during the exploratory work. The LBK sites closest to Lisna Slobidka XII tend to be located near the Dniester River, which makes this site interesting in terms of determining the spread of the culture in the Upper Prut region in more detail. In the Eneolithic period, the area was inhabited by people who followed Trypillian traditions. The material they left behind suggests that this was a late stage of the culture — CI (Shypyntsi group). However, there are also fragments that, based on the characteristics of the ceramic clay, can be dated to an earlier period — Trypillia BI–BII, but they are too vague to say for sure. The collection also includes materials from the Corded Ware culture (CWC): two stone axes, a flint arrowhead, and the bottom of a vessel. The available source base indicates late settlement of the CWC on the right bank of the Dniester within the Podillia group, which occurred in the second

half of the 3rd millennium BC, as further confirmed by materials from Lisna Slobidka XII. The reason for such a dense concentration of CWC sites in the region may be linked to the presence of such a valuable natural resource as salt, which is abundant in the local area.

Keywords: Neolithic, Trypillia, Corded Ware culture, Prut, Dniester.

Отримано / Received: 30.01.2026

Прийнято після рецензування /

Accepted after review: 11.02.2026

Опубліковано / Published: 31.03.2026

ВОЙТОВИЧ Марія, кандидат історичних наук, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів, Україна.

Mariia VOITOVYCH, PhD, I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine.

ORCID: 0000-0002-7008-265X,

e-mail: danylivmari@ukr.net.

МЕЛЬНИЧУК Максим, МГНО «Дубенський археологічний осередок», Дубно, Україна.

Maksym MELNYCHUK, Interregional Public Scientific Organization «Dubno Archaeological Center», Dubno, Ukraine.

ORCID: 0009-0008-1292-5322,

e-mail: max.melnitschuk@gmail.com.

ЯКОВИШИНА Яна, кандидат історичних наук, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів, Україна.

Yana YAKOVYSHYNA, PhD, I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine.

ORCID: 0000-0001-7539-6706,

e-mail: jkovyshyna@ukr.net.